ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՒՌՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔՍԱՆԵՒԵՕԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ — ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՇԱԲԱԹ 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1867 — ԹԻՒ 797

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ, 21 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Գաղղիոյ մէջ ներքին քաղաքականութեան վերաբերեալ ազատասիրական կարևոր բարեկարգութիւններ տեղի ունեցան, որոնք բերկրալի և մեծ ապաւորութիւն ըրին դաղղեացի ժողովրդեան վերայ։

Այս բարեկարգութիւններն են նախ՝ հարցուփորձի և քննութեան իրաւունքը կառավարութեան ընթացքին վերայ։ Մինչև ցայսօր՝ 'ի պատասխանի կայսերական կահախօսութեան մատուցուելու ուղերձը (ատրէս) վիճաբանութեան և քննութեան ներքև կը դրուէր Ներակուտին և երէսփոխանաց ժողովոյն մէջ. ասոր փոխարէն՝ հարցուփորձի և քննութեան իրաւունքը կը շնորհուի։ Երկրորդ՝ տերութեան պաշտօնեաները (մինիսթր) պիտի պարտաւորին պաշտպանել իրենց վարչական գործքը և կառավարութիւն քաղաքական ընթացքը առաջի օրէնսդիր ժողովոյն Ներակուտին։ Երրորդ՝ տպագրութեան յանցանքները դատաստանական ատեանաց առջև պիտի դրուին և այնտեղ պիտի որոշուին։ Չորրորդ՝ նոր օրէնք մի պիտի հաստատուի, որ հասարակութեան հրապարակաւ 'ի ժողով գումարուելու իրաւունքը պիտի կարգադրէ։ Ինչպէս յայտնի է, մինչև ցայսօր այս իրաւունքը արգիլեալ էր Գաղղիոյ մէջ։

Այս աղատասիրական նոր կարգադրութիւնները կայսերական հրամանագրովմը շնորհուեցան. որուն հետ՝ 'Նաբոլէոն Երրորդ պատուական նամակ մըն ալ հրատարակած է։ Կայսերական այս նամակը՝ 'ի մէջ այլոց, հետևեալը կըսէ. "Այս կարգադրութիւնները 'ի կատար պիտի հասցնեն ղէնքը՝ զոր կարող եղայ կանգնել գործակցութեամբ այս քաջ ու հաւատարիմ ժողովրդեան"։

Կերևի թէ այս նոր բարեկարգութիւնները հաճելի չեղան պաշտօնէից ժողովոյն. վասնզի ամենքը մէկ տեղ իրենց հրաժարականը տուին։ Սակայն կայսրը չընդունեցաւ զհրաժեշտը պարոնաց Մուսթիէ, Լավալէթ, Տիւրիւ, Վայլան, Պարօշ և Վիթրի պաշտօնակալաց. իսկ Մ. Ֆուլտին տեղը՝ մօսիւ Ռուհէն Եկամտից տեսուչ կարգեցաւ. պատերազմին տեսչութիւնը մարաշախտ Նիէլին յանձնուեցաւ փոխանակ Ռանտոն զօրապետին. ծովային զօրութեանց տեսչութիւնը Ռիկո ամ Ժընուլի ծովապետին յանձնուեցաւ փոխանակ մօսիւ Շասըլու Լաֆային, և մօսիւ տը Ֆորքատ Լա Ռոքէթ երկրագործութեան և վաճառականութեան տեսուչ անուանեցաւ մօսիւ Պէհիքին տեղը։

Փարիզի պաշտօնական Մոնիթէօր օրագիրը կըսէ թէ կայսերական կառավարութիւնը կը ցանկայ 'ի բոլոր սրտէ իւր արտաքին քաղաքական ընթացքին պատճառները երեսփոխանական ժողովոյն առջև դնել. և թէպէտ կայսերական գահախօսութեան տրուելու պատասխանին վիճաբանութիւնը կը ջնջուի, սակայն կառավարութիւնը պատրաստ է, կըսէ, իրեն եղած հարցուփորձներուն ամեն կերպ բացատրութիւնները տալ։

Արևելեան խնդրոյն վրայօք նշանակութեան արժանի նոր լուր մի չեմք տեսներ Եւրոպիոյ օրագրութեանց մէջ։ Կերևի թէ բոլոր տէրութիւնները՝ հարկաւոր եղած ամեն զգուշութիւնները 'ի գործ դնելով, կըսպասեն պարագայից համեմատ գործել։ Ղէնտայի լրագիրները կը հաղորդեն զմօսիւ Պէօսթ, որ Աւստրիոյ կառավարութեան արտաքին գործոց տեսուչն է, թէ աղէկ չըրաւ Արևելեան խնդիրը յուզելու և անոր վրայօք առաջարկութիւններ ընելու մեծ տէրութեանց։ Աւստրիան, կըյաւելցնեն յիշեալ լրագիրները, աւելի աղէկ պիտի ընէր հեղձուցանել այս խնդիրը իւր բողբոջման վիճակին մէջ և հանգիստ նստել։

Փարիզի Լը Դան օրագիրը կըսէ, թէ քանի մը մեծ տէրութիւններ կը յորդորեն զԲարձրա. Դուռը, որպէսզի ամենէն յառաջ ինքն առաջարկէ ու խնդրէ արքայաժողով մի 'ի կարգադրութիւն Արևելեան խնդրոյն։ Բայց Լա Ֆրանս օրագիրը կըսէ այս լուրը և բոլորովին անհիմն կը համարի զայն։

Կազէթ ամ Մօսքու օրագիրն ալ այսպէս կը զրուցէ Արևելեան խնդրոյն նկատմամբ. "Ռուսիան ինչ ընելը չէ որոշած տակաւին՝ սակայն Արևելեան խնդիրը չշփոթելու համար՝ պէտք է օտար տէրութեանց միջամտութիւնը հեռացնել և իրենց յատուկ զօրութեանցը թողուլ Արևելքի ժողովուրդները"։

Թուրքաստանի և Հէլլատայի մէջ եղած դեսպանական յարաբերութիւնները երթալով կը ցրտանան և հաւանականաբար պիտի դադարին եթէ Հէլլատան շարունակելու ըլլայ այժմեան իւր ընթացքը 'ի նպաստ Կիրիտի ապստամբաց և Ռումելիի Յոյն աւազակաց։ Վիէննայի Բրէս օրագիրը կըսէ՝ թէ բարձրագոյն Ալի փաշան խնդրած է մեծ տէրութիւններէն, որ յանդիմանեն զՀէլլատան իւր այս ապօրինաւոր ընթացքին համար. ապա թէ ոչ՝ օսմանեան կառավարութիւնը պիտի պարտաւորի հարկաւոր եղած սաստիկ միջոցները 'ի գործ դնել։

Կիրիտի ապստամբութեան վիճակը գրեթէ մի և նոյնն է։ Շատ մարդիկ կը զարմանան թէ ինչու կերկարի այս խռովութիւնը. բայց զարմանքնին պիտի դադարէր եթէ ճիշտ դաղափար մի ունենային լեռնական պատերազմի վերայ, Բարձր և ահագին լեռներով պատեալ երկրի մը մէջ՝ սակաւաթիւ մարդիկ կրնան արդիլել հասարակաց անդորրութեան վերահաստատութիւնը՝ առանց ուրիշ արդիւնք մը ձեռք բերելու բայց միայն բնակչաց կործանումը։

Գուրիէ ա'Օրէան լրագիրը, յորմէ քաղած եմք նախնեաց տողերը, հետևեալ կերպիւ կը շարունակէ.

"Ամէն ուղեր բարոյական բաղդատութիւն մի յառաջ բերել այստեղ 'ի մէջ Կիրիտի անցքերուն և ինչոր պատահեցան Նաբոլիի թաղաւորութեանը մէջ՝ Ֆրանչիսկոս Երկրորդին փախուստէն ետև. սակայն թո՛ղ քննեն միայն նիւթական եղելութիւնները։ Աշուշտ ոչոք երկրայութեան ներքև կը դնէ իտալացի զինուորաց քաջութիւնը և յաջողակութիւնը. այսու ամենայնիւ թէպէտև հարաւային Իտալիոյ միանդամայն անտարաձայն առաջի աչաց ունիցին, որպէս հաճոյ են մերում արքայավայել հովանաւորութեան և կամաց։ Գրեցաւ յամենայն Բէնէպ։

ԽՆԴԻՐ ՀԻՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Շնորհ մեծ եղիցի մեծազօր Աբբայիդ և արևուն պայծառութիւն փայլեսցի 'ի վերայ Հայոց հալատակելոց ձերդ մեծութեան, թէ Ռաղամն շնորհեցեալ 'ի յԱբբաս միրզայ Նայիպալ Սալթանայէ, նորոգեսցի յատուկ և առանձին արքայակնիք հրովարտակաւ 'ի դիւրութիւն քաղաքաց նակ Հայոց Պարսկաստանի, որոց կերպ կերպ վճռականութիւնք արդէն խափանեալ՝ չկարեն գտանել ապրուստ ինչ ինքեանց. թէ կարևոր ինչ լիցի թոյլատրել առնուլ զաղաքային վաճառս, գլխեղէնս գարւոյ, ցորենոյ, դարմանի, փայտից և այլ չոր իրաց. և կամ միանդամայն ապահովել զանձինս և զվիճակ, զի մի ծանրասցին զրամական հարկաւորութեամբ, թէ՛ ծխական լիցէ, թէ՛ զլխահարկ, և թէ՛ արհեստական, որպէս և Նայիպալ Սալթանայն յառաջագոյն այդ օրինակ ողորմութիւն խոստացեալ էր առնել Հայոց վերադարձելոց 'ի Ռուսաստանէ 'ի Պարսկաստան, յամի 1244։

ՆՈՐԻՆ ՊԱՏՍԽԱՆ

Առանձին հրաման յարքունուստ առ Սպասալարն։

Որպէս բնակիչք Թաւրիզու ըստ նախնի հաճութեան և տնօրէնութեան Նայիպալ Սալթանային ազատ դտանին յամենատեսակ հարկատուութեանց զիւանի մերում, սոյնպէս և մեք վերահաստատեմք զնոյն ոչինչ պահանջ, ոչինչ հարկ և հատուցումն միանդամայն արդիլեալ լիցի 'ի Հայոց բնակելոցն 'ի Թաւրէզ և 'ի Թէհրան, որպէս և խնդրադործ եղև մերս արքայական տէրութեան զլխաւորն 'ի հոգևորականաց Հայոց, և յորմէ յայտնանէ հրատարակեալ լիցի 'ի տէրութեան մերում և 'ի դիւանս, զի Հայք 'ի Թէհրանն արքայանիստ քաղաքիս և 'ի Թաւրէզ ոչինչ կերպիւ և ոչինչ պատճառաւ մի ենթարկեսցին 'ի ներքոյ ծանր կամ թեթև հարկաց, որք ոչ են հաճոյ մերս կամաց և իրաւանց տէրութեան։ Գրեցաւ յամենայն Բէնէպ։

ԽՆԴԻՐ ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Եթէ երկու Հայք 'ի միասին ունիցին վէճ. և դործն այն պատկանի դատաստանի և վճռոյ, մի լիցի թոյլատրութիւն այնոցիկ դիմել 'ի շարիաթն Մուսուլմանաց. այլ վերաբերեսցի հոգևոր առաջնորդացն Հայոց Աստուածատուական ըստ կանոնի եկեղեցական կամ արտաքին հայկական բնիկ սովորութեան ըստ տեղական հանգամանաց։

ԽՆԴԻՐ ԵՕԹԵՒՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Նոյնպէս ըստ մեր բնիկ և նախնական սովորութեան չունիցին իրաւունս հոգևոր զլխաւորքն շարիաթիցն վճռել որպիսի և իցէ անժառանգ ննջեցելոյն Հայոց ըստ իւրեանց ախորժակացն և խոչընդոտն լինին հակառակ մեր կանոնի եկեղեցական. որ կայքն անժառանգացն անշուշտ պատկանի եկեղեցեաց կամ վանօրէից այնր վիճակի. այսմ մասին խնդրի 'ի բարձրագոյն դրանէ արքային վախճանական վճիռ և հրաման 'ի վերայ դլխաւորացն շարիաթի չներդործել ինչ 'ի վերայ այսպիսեաց։

Ա. 16—17երորդ խնդրադործութիւնս տակաւին չէ ընկալեալ լուծումն յարքայական դիւանէն. որ հրաման և հաճութիւն արքային արդէն յայտնեցեալ է մեզ. այլ յաղագս բացակայութեան արքայի մնայ դեռ անաւարտ։

ՔԱՆԱՊՐԻՆԱՆՔ։

Ատրպատականի Հայոց գերապատիւ առաջնորդին՝ Պարսից վեհափառ Շահին մատուցած խնդիրքներ եւ անոնց պատասխանները։

(Շարունակութիւն և վերջ։ Տե՛ս լրագրոյս 791—794—796 թիւերը։)

ՆՈՐԻՆ ՊԱՏՍԽԱՆ

Արքունի կնքով հրովարտակ։

Հրովարտակ վասն ընդհանուր Հայոց Ատրպատականի, որով միանդամայն յուսադրեալ լիցին ամենայն ազգ քրիստոնէից հպատակելոցն մերում արքայական աթոռոյ 'ի սահմանս Ատրպատականի, որպէս մեր են հաճութիւն և բարձրագոյն կամք, ամենեքին հաւասարիմ և հաստատուն յուսով մնասցեն. և որպէս 'ի սկզբանէ նախնիք մեր և մեծաւորք աշխարհս Պարսկաստանի բարեյաջող կամք դիտաւորեալ են պահել 'ի ներքոյ ամենամեծ հովանաւորութեան և արքայական զանազան անդորր և առատագութ շնորհաց, դերազանց քան զամենեսին մեր են համահաճ տնօրէնութիւն վասն ապրանքորդ ապահովելոյ կիսոյութիւն և զվիճակ խաղաղութեան առաւելուլ և ոչ նուազ ինչ առնել. և որպէս մեր արքայական քաղցր ակնարկութիւն 'ի վերայ քրիստոնէիցն պանծացեալ տեսանի և վառաւորեալ, այնպէս և ամենայն մեծաւորաց և իշխանաց հարկադիր և ստիպող դրատանիք զամենեսին երջանիկ և տնվրդով պահպանել յամենայն դէպս. ոչ ինչ իւիք պակաս համարել քան զհպատակեալս մերում տէրութեան խաղաղութեան սրբազան կրօնի՝ անբաժան և անդանազան վարիեալ զանազանութեամբ։

Ամենեքին միանդամայն անտարաձայն առաջի աչաց ունիցին, որպէս հաճոյ են մերում արքայավայել հովանաւորութեան և կամաց։ Գրեցաւ յամենայն Բէնէպ։

ԽՆԴԻՐ ՀԻՆԳԵՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Շնորհ մեծ եղիցի մեծազօր Աբբայիդ և արևուն պայծառութիւն փայլեսցի 'ի վերայ Հայոց հպատակելոց ձերդ մեծութեան, թէ Ռաղամն շնորհեցեալ 'ի յԱբբաս միրզայ Նայիպալ Սալթանայէ, նորոգեսցի յատուկ և առանձին արքայակնիք հրովարտակաւ 'ի դիւրութիւն քաղաքաց նակ Հայոց Պարսկաստանի, որոց կերպ կերպ վճռականութիւնք արդէն խափանեալ՝ չկարեն գտանել ապրուստ ինչ ինքեանց. թէ կարևոր ինչ լիցի թոյլատրել առնուլ զաղաքային վաճառս, գլխեղէնս գարւոյ, ցորենոյ, դարմանի, փայտից և այլ չոր իրաց. և կամ միանդամայն ապահովել զանձինս և զվիճակ, զի մի ծանրասցին զրամական հարկաւորութեամբ, թէ՛ ծխական լիցէ, թէ՛ զլխահարկ, և թէ՛ արհեստական, որպէս և Նայիպալ Սալթանայն յառաջագոյն այդ օրինակ ողորմութիւն խոստացեալ էր առնել Հայոց վերադարձելոց 'ի Ռուսաստանէ 'ի Պարսկաստան, յամի 1244։

ՆՈՐԻՆ ՊԱՏՍԽԱՆ

Առանձին հրաման յարքունուստ առ Սպասալարն։

Որպէս բնակիչք Թաւրիզու ըստ նախնի հաճութեան և տնօրէնութեան Նայիպալ Սալթանային ազատ դտանին յամենատեսակ հարկատուութեանց զիւանի մերում, սոյնպէս և մեք վերահաստատեմք զնոյն ոչինչ պահանջ, ոչինչ հարկ և հատուցումն միանդամայն արդիլեալ լիցի 'ի Հայոց բնակելոցն 'ի Թաւրէզ և 'ի Թէհրան, որպէս և խնդրադործ եղև մերս արքայական տէրութեան զլխաւորն 'ի հոգևորականաց Հայոց, և յորմէ յայտնանէ հրատարակեալ լիցի 'ի տէրութեան մերում և 'ի դիւանս, զի Հայք 'ի Թէհրանն արքայանիստ քաղաքիս և 'ի Թաւրէզ ոչինչ կերպիւ և ոչինչ պատճառաւ մի ենթարկեսցին 'ի ներքոյ ծանր կամ թեթև հարկաց, որք ոչ են հաճոյ մերս կամաց և իրաւանց տէրութեան։ Գրեցաւ յամենայն Բէնէպ։

ԽՆԴԻՐ ՎԵՇՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Եթէ երկու Հայք 'ի միասին ունիցին վէճ. և դործն այն պատկանի դատաստանի և վճռոյ, մի լիցի թոյլատրութիւն այնոցիկ դիմել 'ի շարիաթն Մուսուլմանաց. այլ վերաբերեսցի հոգևոր առաջնորդացն Հայոց Աստուածատուական ըստ կանոնի եկեղեցական կամ արտաքին հայկական բնիկ սովորութեան ըստ տեղական հանգամանաց։

ԽՆԴԻՐ ԵՕԹԵՒՏԱՍԱՆԵՐՈՐԴ

Նոյնպէս ըստ մեր բնիկ և նախնական սովորութեան չունիցին իրաւունս հոգևոր զլխաւորքն շարիաթիցն վճռել որպիսի և իցէ անժառանգ ննջեցելոյն Հայոց ըստ իւրեանց ախորժակացն և խոչընդոտն լինին հակառակ մեր կանոնի եկեղեցական. որ կայքն անժառանգացն անշուշտ պատկանի եկեղեցեաց կամ վանօրէից այնր վիճակի. այսմ մասին խնդրի 'ի բարձրագոյն դրանէ արքային վախճանական վճիռ և հրաման 'ի վերայ դլխաւորացն շարիաթի չներդործել ինչ 'ի վերայ այսպիսեաց։

Ա. 16—17երորդ խնդրադործութիւնս տակաւին չէ ընկալեալ լուծումն յարքայական դիւանէն. որ հրաման և հաճութիւն արքային արդէն յայտնեցեալ է մեզ. այլ յաղագս բացակայութեան արքայի մնայ դեռ անաւարտ։

լեոյ մէջ 90,000 զօրք կը դտնուէին, բայց և այնպէս պուրպօնեան աւազակաց դնդերը երկար ժամանակ խռովեցին Նաբոլէի երկիրը, թողլիշեն նաև Բալապրիան առջի կայսերութեան ժամանակը։

"Աստդ է որ առանց օտար ազդրութեան մը յայտնի միջամտութեանը, Կիրիաի ապստամբութիւնը ամենևին յաջող վախճան մի չկրնար ունենալ։ Իսկ օգնութեամբ դրամոց՝ զոր Մոսկուայի օրագիրը կը յիշէ, կրնան կամաւոր զինուորներ վարձել ու երկնցնել խռովութիւնը. բայց այս խռովութեան մէջ կրէտացիները բան մի պիտի չշահին"։

Բարձրագոյն Դուռը ցանկալով ճշդիւ իմանալ Կիրիտի գործոց այժմեան վիճակը՝ արտաքոյ կարգի դործակալի պաշտօնիւ յիշեալ կղզին յուղարկեց զվսեմափայլ Սէրվէր էֆէնտին՝ որ վաճառականութեան պաշտօնատանը խորհրդական և Բէրայի քաղաքապետական ժողովոյն նախագահն է։

Եւրոպայի գրեթէ ամեն գլխաւոր քաղաքաց մէջ մասնաժողովներ հաստատուած են հելլէնասէր երևելի անձինքներէ՝ դրամական և ուրիշ ամեն կերպ օգնութիւններ ժողովելու համար՝ ի նպաստ կրէտացւոց։ Եթէ այս եռանդը ժամանակ մի շարունակուի, իւրաքանչիւր կրէտացի մեծ հարստութեան տէր պիտի ըլլայ, կըսէ Կ. Պօլսոյ լրագիր մի։

Մոսկուայի մէջ ևս Ռուս եկեղեցականներէ բաղկացեալ ժողով մի հաստատուեցաւ, որ կրէտացի կարօտ անձանց համար օգնութիւն պիտի ժողովէ։ Կազէթ տը Մոսքու օրագիրը կըսէ, թէ առայժմ կրէտացւոց համար դրամական օգնութիւնները՝ փառաւոր յաղթութիւններէ աւելի հարկաւոր են։

Պերլինի և Լիփիսկայի մէջ ալ մասնաժողովներ կազմուեցան կրէտացի չքաւորաց համար օգնութիւններ ժողովելու նպատակաւ։ Այս գործը անշուշտ մարդասիրական կըլլար, եթէ ուրիշ նպատակ մի չունենար. սակայն շատերը կըկասկածին թէ մի և նոյն ժամանակի մէջ այսպիսի մասնաժողովներու հաստատութիւնը՝ ի Ռուսաստան և ի Բրուսիա, քաղաքական նպատակ մի պիտի ունենայ։

"Կուզէինք որ մեր կարծիքը սխալ ըլլայ, կըսէ զաղղիական լրագիր մի, բայց կերևի մեզ թէ ուրիշ բան նկատելու է օգնութեանց մասնաժողովոց կազմութեանը մէջ։ Մեզկըթուի՝ թէ բարեբարութեան գործը սահմանեալէ քաղաքական գործը ծածկելու"։

Ա.Օ.Գ Ա.Յ.Ի.Ն

Անցեալ շաբթու, բարեկամի մը ձեռօք երկու կարեւոր գրութիւն ընկալաք, խնդրանօք որ հրատարակեմք զայնոսիկ Արշալուսոյ Արարատեան միջոցաւ։

Մեր ազգասիրական անկողմնապահութիւնը անհրաժեշտ պարտք կը դնէ մեր վերայ՝ փութալ ի գործ դնել մեր պատուական բարեկամին խնդիրը. որուն նպատակը ճշմարտութիւն մի յայտնել եւ զրպարտութիւնը խայտառակել է։

Շուշի քաղաքին բարեբնամ առաջնորդ գերապատիւ տեր Սարգիս Ջալալեանց սրբազան արքեպիսկոպոսն՝ իւր բարեկամին գրած նամակին մէջ հետեւեալ ցաւալի դիտողութիւնները կընէ, որոց վերայ՝ ինչպէս նաեւ յիշեալ երկու գրութեանց վերայ մեր ընթերցողաց ուշադրութիւնը կընդրուիրենք։

«Լրժան համարիմ յայտնել բարեկամիդ, թէ յետ մահուան երջանկայիշատակ Հայրապետին Տեառն Ներսէսի հոգեւոր ծնողին իմոյ, զմրքան զրպարտութիւնս եւ զբարոյական սպանութիւնս կրեցի ի ձեռանէ անիրաւաց, չեն բաւուն ի ձենջ. եւ սոյնպիսի տանջանք յուրն սկսեալ ի Նէվա գետոյն ցԳանգես տարածեցին անստոյգագիր նամակօք, զազգն ամենայն ածելով ի սարսափ եւ ի գայրագդութիւն։ Բայց Աստուած՝ որ արդար է եւ դատաստան նորա ճշմարիտ, յետ տասնամեայ միջոցի փորձելոյ զիս ի բովս տանջանաց ակն յանդիման նեղջաց իմոց՝ յայտնեաց զբշնամիս, զմատնիչս եւ զդատաճաճս ազգի եւ եկեղեցւոյ եւ նոյն իսկ անձին Հայրապետին, որպէս ունիք տեսանել ի սոյն մատնութեան նամակին՝ որ նոր այժմ զայ ի յայտ, եւ ի նամակէ իմմէ՝ որ առ գերագոյն ժողովն Կ. Պօլսոյ"։

ՊԱՏՃԷՆ ՆԱՄԱԿԻ

ԱՌ ԴԵՐԱԳՈՅՆ ԺՈՂՈՎՆ Կ. ՊՕԼՍՈՅ

Պարոն Ստեփաննոս Գերմ Պօղոսեան Փափազեանց՝ ի դասաղրքոջն յօրինեալ յինքենէ՝ ի 1863 ամի, երես 188 յօդ. 158, զրկ և ցուցանէ, թէ՝ Ջալալեանցն իւր անարժան վարմունքով և Ռուսասէր բարուքն հանդուցեալ Ներսէս կաթուղիկոսի ազգասիրական ձեռնարկութեանց դէմ հակառակութեամբ և անոր անձին դէմ թշնամաբար վարմունքով զամենքն զայրացուցեր էր և ատելի եղեր էր ամենեցուն։

Ի տեսանելն իմ զայս անարժան դրութիւն, որպէս երևի հաղորդեալ նմա յայլոց, յումեքէս արարեալ զառաջինն լուեցի, գիտելով միանգամայն զամենայն ստութիւնս, պարունակեալս ի նմին. սակայն ոչ կամելով իմ տալ զանիթ գայթակղութեան ազգիս, վկայութեամբ կոնդակաց երջանկայիշատակ Հայրապետին Ներսիսի կամեցայ յապահովս առնել զազգն. ուստի խնդրեցի ի գերազոյն ազգային ժողովոյդ դալ ի քննութիւն ըստ արդար խղճի. սակայն մինչև յայսօր զժբաղդաբար չեղէ արժանի այնմ շնորհաց զմնել պատասխանեօք։

Իսկ երբ գնացի ի տուրբ Էջմիածին վասն ընտրութեան Հայրապետին, տեսի զանձնախոհանոցդսն մեծի մայրաքաղաքիդ և վասն այսր իրի խօսեցայ ընդ նոսա. ասա լուայ ի նոցանէ, թէ՝ կանոն ազգային ժողովոյդ պահանջէ անշուշտ զվաստաքանս, զորս ես ոչ էի նշանակեալ. բայց և այդ սեպուհ պարտականութիւն էր գերազոյն ժողովոյդ ծանուցանել մեզ։ Յետ որոյ ես մտա դէր եղէ կամ անձամբ անձին ներկայանալ ի դատ և կամ յիմնէ կողմանէ կարդել զվաստաքանս առ ի կատարել զայդ պրաշան պարտաւորութիւն ըստ պահանջման հարկին։ Սակայն Աստուած՝ որ արդար է և դատաստան նորա ճշմարիտ, յետ քննելոյ զիս ի բովս փորձանաց յընթացս տասնամեայ միջոցի, ազատ կացոյց զիս ի զոյն մատանջութեանց, և ինքն եղև վասն իմ պաշտպան և փաստաբան ընդդէմ ամենայն դրաքանութեանցն Գ. Փափազեանցի, յայտնելով զամենայն մատնիչս, թշնամիս և զեղծարարս ամենայն ազգասիրական բարեաց տեառն Ներսիսի երջանկայիշատակ Հայրապետի, ի լոյս ածելով նոր այժմ զմատնութեանն նոցա զդիր, զորոյ օրինակն ընդ ամին առաքեմ։ Ուստի աղաչեմ զազգային ժողովդ, զիմա յանձն առեալ տայցէ զայս սարսափելի մատնութեանն դիր Գ. Փափազեանցին, որպէս զի նա ի լուր ասենակալացդ ուշիտ չվճռելոյ թերցեալ տեսցէ, թէ՝ ո՞յք են անհաւատարիմք, թշնամիք, մատնիչք, դաւաճանք և հակառակք ամենայն ազգասիրական ձեռնարկութեանց երջանկայիշատակ Հայրապետին Ներսիսի պաշտպանին հայրենեաց, և ո՞վք անձնընծայ, հաւատարիմ, հլու, հպատակ մշակ հայրենի եկեղեցւոյ, կատարող ամենայն ձեռնարկութեանց ազգային բարեաց, և միակ մտերիմ համախոհ նորա և հակամէտ առ ամենայն ակնարկութիւնս։ Նոյնպէս ընթերցի ուշի ուշով, թէ՝ զիա՞րդ աշխատին թշնամիք հայրապետին կորզել զյաջողակ գործս ի ձեռաց նորա՝ որպէսզի ինքեանք արձակ համարձակ գործեսցեն զոր ինչ գործեալ էին ցայն վայր ժամանակի. վասնզոյ ջանան, զի մի լիցուք մեք անգամ Սիւնհոդոսի, որպէս թէ՝ մեր ազգասիրական կարգել ունին խաղաղասիրական խորհրդածութիւնք և բարեփոյթ զատողութիւնք վասն օգտի եկեղեցւոյ, և ընդհակառակն փոխարինել ունին զայնս օրինազանցութիւնք, անձնասէր խորհրդածութիւնք, անդարմանելի անկարգութիւնք յամենայն մասունս եկեղեցական կառավարութեան, անվարձատրելի կորուստս և անվախճան վիճմունք, տարաձայնութիւնք և անրաւականութիւնք ի միջի ատենակալացդ Սինոդին. սակայն առաւել լաւ լինիր, եթէ դրեալ էին թէ՝ յետ մատնելոյ նորա ի Սինոդն՝ խանգարին ամենայն ճանապարհք խորդախութեանց մերոց, մատնութեանց, դաւադրութեանց և ազգամէս չարեաց, և խափանին ամենայն ճանապարհք եկամոյ, զորս ստանամք յանիրաւի ի զօրաքաղութենէն, ի կաշառաց ի սուտ վկայութենէն, յանարժան ձեռնադրութենէն յառանձին յառանձին վիճակաց, յիկամտից աթոռոյն ի ձեռն գործակալաց մերոց արքանեկաց, և այնուհետև ցամաքին արտասուք զրկելոցն, որք չեն մեզ օգուտ և շահաւէտ։ Տեսցէ նոյնպէս, թէ՝ գերազոյն ժողովդ և թէ՝ նոյն ինքն Փափազեանցն, զոր ո՛չ կարացին առնել թշնամիքն Ազգի և նոյն իսկ Հայրապետին՝ յաւուրս կենդանութեան նորա, զնոյնն արարին ի ձեռն Հայրապետին Մատթէոսի, որ անտեղեակն էր գաղտնի խորհրդոց նոցա և գործոց. բայց այս ևս ազգային դժբաղդութիւն, զի երբ երջանկայիշատակ կաթուղիկոսն Ներսէս լուեալ դշբաւնջ վերոյիշեալ մատնութեանն՝ հանդերձեալ էր գնալ ի Ս. Էջմիածին սուրբ արդարութեան ի ձեռին իւրում առ ի պատժել զթշնամիսն ազգի և եկեղեցւոյ՝ և այն արդար քննութեամբ, մեռանի յանկարծ ի Տփղիս, և զործն մնայ ի թաղնութեան. իսկ Մատթէոս կաթուղիկոսն ի նորոյ ծանուցեալ զսխալանս իւր և զսխալացուցանողն. յետ երից աւուրց կամէր գնալ ի Տփղիս ի վրէժխնդրութիւն արդարութեան, և նա մեռանի տարաժամ։

Ի վերջոյ խակապէս ծանուցեալ իմ զթշնամիս և զհակառակորդս անձին Հայրապետին Ներսիսի և իմ, այսուհետև չանիմ մեղադրել զսիրելի երիտասարդսն. զի և նոքա զոլով մարդ և ոչ իբրև զԱստուած սրտագէտ՝ սխալեցան ի խարդախ բանից նենգաւոր թշնամեաց և խօսեցան զայն, զոր ինչ լուան ի նոցանէ։ Արդ՝ մնայ Պ. Փափազեանցին ճանաչել զվարդսն և զհակառակորդն, և հրապարակաւ խոստովանիլ զսխալանս իւր յայտնելով միանգամայն հաղորդողն ինքեան զղղջն անարժան լոր, որպէսզի ազատ լիցի ի սպառնալեաց Մարգարէին, որ ասէ. վայ որ ասիցէ դէզերն բարի, և զարարին չար. զնաւարն լոյս, և զլոյսն խաւար։

Ոչ աւելորդ համարիմ հաղորդել և զայս, թէ՝ որպէս Պ. Փափազեանցն, նոյնպէս և ամենայն զանգատողք գինէն, թո՛ղ այժմ լուապէս ծանիցեն թէ՝ արդարև ես իսկ եմ լեալ մրոկ համախոհ, համակամ, մտերիմ սրտացաւ, հրամանակատար և միանգամայն յաջողակ գործի ի ձեռն Ներսիսի երջանկայիշատակ Հայրապետի յընթացս 11 ամեայ իշխանութեան նորա, զոր չկարեմ չխոստովանիլ։

Այժմ Աստուած ամենեցուն զնել ի կշիռ արդարութեան զամենայն ազգային գործս ըստ նոյն Հայրապետին Ներսիսի և իմ, այսուհետև չանիմ մեղադրել զսիրելի երիտասարդսն. զի և նոքա զոլով մարդ և ոչ իբրև զԱստուած սրտագէտ՝ սխալեցան ի խարդախ բանից նենգաւոր թշնամեաց և խօսեցան զայն, զոր ինչ լուան ի նոցանէ։ Արդ՝ մնայ Պ. Փափազեանցին ճանաչել զվարդսն և զհակառակորդն, և հրապարակաւ խոստովանիլ զսխալանս իւր յայտնելով միանգամայն հաղորդողն ինքեան զղղջն անարժան լոր, որպէսզի ազատ լիցի ի սպառնալեաց Մարգարէին, որ ասէ. վայ որ ասիցէ դէզերն բարի, և զարարին չար. զնաւարն լոյս, և զլոյսն խաւար։

Ոչ աւելորդ համարիմ հաղորդել և զայս, թէ՝ որպէս Պ. Փափազեանցն, նոյնպէս և ամենայն զանգատողք գինէն, թո՛ղ այժմ լուապէս ծանիցեն թէ՝ արդարև ես իսկ եմ լեալ մրոկ համախոհ, համակամ, մտերիմ սրտացաւ, հրամանակատար և միանգամայն յաջողակ գործի ի ձեռն Ներսիսի երջանկայիշատակ Հայրապետի յընթացս 11 ամեայ իշխանութեան նորա, զոր չկարեմ չխոստովանիլ։

Այժմ Աստուած ամենեցուն զնել ի կշիռ արդարութեան զամենայն ազգային գործս ըստ նոյն Հայրապետին Ներսիսի և իմ, այսուհետև չանիմ մեղադրել զսիրելի երիտասարդսն. զի և նոքա զոլով մարդ և ոչ իբրև զԱստուած սրտագէտ՝ սխալեցան ի խարդախ բանից նենգաւոր թշնամեաց և խօսեցան զայն, զոր ինչ լուան ի նոցանէ։ Արդ՝ մնայ Պ. Փափազեանցին ճանաչել զվարդսն և զհակառակորդն, և հրապարակաւ խոստովանիլ զսխալանս իւր յայտնելով միանգամայն հաղորդողն ինքեան զղղջն անարժան լոր, որպէսզի ազատ լիցի ի սպառնալեաց Մարգարէին, որ ասէ. վայ որ ասիցէ դէզերն բարի, և զարարին չար. զնաւարն լոյս, և զլոյսն խաւար։

Ոչ աւելորդ համարիմ հաղորդել և զայս, թէ՝ որպէս Պ. Փափազեանցն, նոյնպէս և ամենայն զանգատողք գինէն, թո՛ղ այժմ լուապէս ծանիցեն թէ՝ արդարև ես իսկ եմ լեալ մրոկ համախոհ, համակամ, մտերիմ սրտացաւ, հրամանակատար և միանգամայն յաջողակ գործի ի ձեռն Ներսիսի երջանկայիշատակ Հայրապետի յընթացս 11 ամեայ իշխանութեան նորա, զոր չկարեմ չխոստովանիլ։

Այժմ Աստուած ամենեցուն զնել ի կշիռ արդարութեան զամենայն ազգային գործս ըստ նոյն Հայրապետին Ներսիսի և իմ, այսուհետև չանիմ մեղադրել զսիրելի երիտասարդսն. զի և նոքա զոլով մարդ և ոչ իբրև զԱստուած սրտագէտ՝ սխալեցան ի խարդախ բանից նենգաւոր թշնամեաց և խօսեցան զայն, զոր ինչ լուան ի նոցանէ։ Արդ՝ մնայ Պ. Փափազեանցին ճանաչել զվարդսն և զհակառակորդն, և հրապարակաւ խոստովանիլ զսխալանս իւր յայտնելով միանգամայն հաղորդողն ինքեան զղղջն անարժան լոր, որպէսզի ազատ լիցի ի սպառնալեաց Մարգարէին, որ ասէ. վայ որ ասիցէ դէզերն բարի, և զարարին չար. զնաւարն լոյս, և զլոյսն խաւար։

Ի Շուշի, Սարգիս արքեպիսկոպոս
ի Նոյեմբերի 1866 ամի։ Ջալալեանց։

(Մատնութեան գիրը յաջորդ թուով։)

ՊԱՏՇՕՆԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Մայիս 10ին երեքշաբթի օրը, Իզմիրի Գաղղիոյ ընդհանուր հիւպատոս վսեմաշուք մսիւ Պէնթիվոլիոն, ընկերութեամբ հիւպատոսի փոխանորդ մեծաշուք մսիւ Միէնքէվիչի հաճեցաւ այցելութեան դալու սուրբ Մեսրոպեան վարժարանին։ Ուսումնասէր ընկերութեան անդամները, ազգային երևելիներէն ոմանք և յիշեալ վարժարանին ընդհանուր կառավարիչ Յոհաննեան մեծարգոյ մսիւ Սահակը ակնածական վայելուչ յարգանօք ընդունեցան Նաբոլէոն կայսեր արժանաւոր երեսփոխանը, որ մարդասիրական ոգւով աչքէ անցուց աշակերտաց զանազան աշխատասիրութիւնները, մանրամասն տեղեկութիւններ ստացաւ տրուած դասերուն և անոնց մեթոտին վրայօք. աշակերտաց թիւը հարցուց, անոնց դասատարակութիւնը ձրի ըլլալը իմացաւ. վերջապէս Մեսրոպեան վարժարանին բարեկարգ քնթացքը տեսնելով՝ բարեհաճեցաւ իւր մտերիմ խնդակցութիւնը յայտնել մեծաշուք Ոսկանեանին յորդորելով զնա յարատևել իւր անխոնջ և եռանդուն ջանքերը մէջ, և իւր բարոյական բարձր պաշտպանութիւնը խոստանալով ամեն պարագայից մէջ ի կատարեալ յաջողութիւն ուսումնասիրական դովելի ճգանց Հայոց ազգին։

Նարոլէոն Յերրորդին երեսփոխանը Մեսրոպեան դպրոցէն մեկնելով՝ սրբոց Հռիփսիմեանց վարժարանը գնաց. ուր՝ նմանապէս, հայկազուն օրիորդաց հայերէն և մանաւանդ գաղղերէն դրութիւնները և ձեռագործ աշխատասիրութիւնները աչքէ անցուց, դասատուութեանց մեթոտին տեղեկացաւ և մեծապէս գոհ եղաւ վարժարանին ընդհանուր բարեկարգութենէն, աշակերտուհեաց հաստատ վարմունքէն ու անոնց մաքուր ու վայելուչ կացութենէն։

Վսեմաշուք Պէնթիվոլիոն՝ որ Ընդհանրական քրիստոնէից քաղաքակրթութեանը յատուկ պաշտպան Գաղղիոյ կայսերութիւնը կընդերկայացնէ քաղաքիս մէջ՝ և իւր հայասէր վեհանձն զգայմունքովը երևելի հանդիսացած է, իւր մարդասիրական այս այցելութեամբը մեծ պատիւ ըրաւ Հայոց ազգին և ուսումնասիրաց քաջալերութիւնը հաստատեց խոստանալով Մեսրոպեան վարժարանիս աշակերտաց տարեկան պարգևաբաշխութեան հանդիսին ներկայ

դանուիլ։ Ուստի կրփութամբ Հայոց ազգին և մասնաւորապէս ընդհանուր կառավարչին խորին շնորհակալութեան հաւաստիքը հրապարակաւ յայտնել Նորին Վսեմութեանը։

Ընտասիկ մօսիւ Պէնթիվոլիո կոմսին և հիւպատոսի փոխանորդին գրաւոր գոհունակութիւնները, զոր հաճեցան՝ իրենց ստորագրութեամբը, արձանագրել սուրբ Մեսրոպեան վարժարանին այցելութեան աթոռակին մէջ։

Շատ երջանիկ եմ որ այցելութիւն բրի Հայոց դպրոցին. կը բաւականանամ իրեն յաջողութիւն և 'ի բոլոր ուրախ կը բաջալերեմ անոր արժանապարգ կառավարիչը յարատեւելու արիութեամբ և ժրութեամբ այն շուքին մէջ յորմէ յառաջ պիտի գայ պատիւ և երախտագիտութիւն ոչ միայն իրեն՝ այլև Հայոց ազգին։

Իզմիր, 22 Յունուար 1867 Ն. Թ.

ԿՈՄՍ ՊԼԷՆԹԻՎՈՒԼՈ

ընդհանուր հիւպատոս Գաղղիոյ։

Մեծ ուրախութեամբ և անկեղծ գոհունակութեամբ կը զանուիմ այսօր 'ի մէջ մտացի և անձնանուէր անձանց՝ որոնք կարող եղած են հիմնադրելու կենդրոն մը լուսաւորութեան և քաղաքակրթութեան այնպիսի երկրի մը մէջ, որուն ազգեցութիւնը դուցէ քիչ մը չափն աւելի դէպ 'ի ծուլութիւն և անհոգութիւն տանի զմարդ։

Նոյն թուական։

ՍԻՆՈՊԷՍԻՍ

Հետեւեալ նամակը՝ որ բարեկիրթ մտաց և ազնուական սրտի մը անմեղ և խելացի յայտարարութիւնն է, ամենայն յօժարութեամբ կը հրատարակեմք 'ի տեղեկութիւն ոչջափտ հասարակութեան։

Վիվիէ (Զուլցկրի) 26 Դեկտեմբեր 1866։

Մեծարգոյ խմբագիր,

Ձեր երկարժամանակեայ փորձով արդարասիրութեանը վստահ՝ կը համարձակիմ բազմարդիւն լրագրոյդ դիմելու, յուսալով որ զրութեանս անոր մէջ անկիւն մը շնորհելու չէք զլանար։

Գրոյս նիւթը երկու տարբ'ր զգացմանց յայտարարութիւններ ըլլալով, և ներ'կայ վիճակս շնորհելով ինձի զրոյս սահմանին ու առաջադրեալ նպատակս գտնել, կը փութամ նախ անկեղծ շնորհակալութեանս և յաւիտենական երախտագիտութեանս զգացմունքը հրապարակաւ մատուցանելու Գահիրէի արդոյ ազգային ժողովոյն, և նոյն քաղաքին պատուական Արշալուսոյ 784, 788 և 792 թուոց մէջ գրուած երեք նամակաց մեծապատիւ հեղինակին, որ միմիայն 'ի սէր ճշմարտութեան և արդարութեան մեր որբոյս իրաւունքը հասարակաց մարդկութեան անաչառ դատաստանին առջեւը յանձնելով բարոյապէս պաշտպանել ուզեր են։ Դարձեալ նոյնպէս լիսիրա և լիարերան շնորհակալ կըլլամ այն մեծարգոյ լրագրապետաց, որ ձեզի պէս հաճեր են ազգասիրաբար իրենց լրագրաց էջերը բանալու 'ի նպաստ այսպիսի նուիրական արդարասէր գրութեանց. իմ տկար գրչիս հարկ չմնար անմեղ որբոյ այցելուաց և պաշտպանաց գովեստը ընելու, քանի որ իրենց գովութիւնը և վարձքը երկնաւոր Հօրմէն է. որոնք իր բարձր պատուանուններուն կարգը կընկալէ ինքզինքը Հայր և պատուոր որբոյ և այրեաց։ Որով մենք ալ մեր արդարասէր պաշտպանները արդարութեան և Աստուծոյ պաշտօնեայքն տեսնելով՝ ակնածու և երախտագէտ յարգանքիս կը մատուցանենք միշտ։

Շնորհակալութեանս պարտքը՝ որոյ որ ակն է հատուցանելիս վերջը, կանցնիմ գրոյս երկրորդ նիւթոյն։

Մեծ եղաւ արդարև տրտմութիւնս՝ տեսնելով ցաւօք սրտի որ իմ սիրելի հօրեղբօրս մեծապատիւ Բիլիշան Մկրտիչ—Պէյին պատուաւոր անունը այս առթով կը ծամծի, որ անշուշտ չկրնար հանդիպել ընտանեաց սրտիս։ Ընդունած կրօնասէր զատորբակութիւնը և ազգասէր կրթութիւնս իմ վրաս կարեւոր ու միանգամայն քաղցր պարտք մը դրած ըլլալով՝ մեծ սէր ու մեծ յարգանք ծնողաց, Աստուծմէ ետքը զանոնք ճանչնալով ինձի իմ ամէն բարեացս պատճառք, որով և սրտիս և մտացս պաշտամանցը արժանաւորք. որով հետեւաբար իմ մեծապատիւ հօրեղբայրս ալ յար և նման իրրև զհայր սիրելու և պատուելու պարտքս յօժարութեամբ կը տեսնեմ՝, մանաւանդ զկնի մահուան հօրս. ու խորհելու և գրելու հասակը հասնելուս միջոցին որչափ սիրելի էր մեզ տեսնել զինքը մեզի հետ հայրական յարաբերութեանց մէջ գտնուած և ոչ եթէ լրագրաց մէջ այս օրինակ ներկայացած։ Ինչպէս վերը ըսի, առայժմ տեսանց ընթացքիս մէջ զոհ կըլլամ միայն յայտնելով իմ կրկին զգացմունքս զոր այս հրապարակութիւնը ինձ թելադրեցին, ու կը վերջացնեմ թուղթս մաղթելով 'ի Տեառնէ մեծապատիւ սիրելի հօրեղբօրս կենաց երկարութիւն, գործոցը ըստ Աստուծոյ կարելի յաջողութիւն ու բարի վայելում։

Մատուցանելով ձեզ կանխիկ շնորհակալութիւններս՝ ընդունեցէք, արդոյ խմբագիր, յարգանաց ողջոյնը։

Մնամ ևայլն։

Կարապետ Գրիգոր—Բէիգեան։

Սինոպէոր (Հնդկաստան) ազգասէր բարեկամին մէկը անցեալ Դեկտեմբերի 22 ամսաթուով հետեւեալ ցաւալի տեղեկութիւնները կուտայ մեզ.

"Նշանակութեան արժանի նոր լուր մի չունիմ գրելու ձեզ՝ բայց 'ի Հնդկաստանի մեր պատուելի համազգեաց անսիրութիւնը և անմիաբանութիւնը. որ օրըստօրէ կաւելնայ 'ի կործանումն ազգիս. ուստի աղաչեսցուք զԱստուած որ իւր երկնային ողորմութիւնը յուղարկեսցէ և վերանորոգեսցէ զմեզ. ապա թէ ոչ՝ վայ մեղաւորացս վիճակին։ Քանզի յայտնոց կէսն ինկիլեզայեր են. կէսն՝ միմեանց արեան ծարաւի են, և միւս մասն այնպիսի կացութեան մի մէջ կը զտնուին որ չեմացուիր թէ ի՞նչ ազգ են և ի՞նչ հաւատք ունին։ Յուսամ թէ ձեր կողմանց բնակիչ մեր պատուելի համազգիքը սիրով և միաբանութեամբ կը վարուին միմեանց հետ 'ի խնդութիւն սրտի ճշմարիտ աղղասիրաց"։

Ո՛վ ազնիւ և սիրելի բարեկամ, որ 'ի Հնդկաստան բնակիք. ձեր յոյսը՝ դժբաղդաբար, անհիմն է։ Սէրը և միաբանութիւնը Թուրքաստանի Հայոց մէջ ևս անհետ եղած է բոլորովին և մեր վիճակը՝ Հնդկաստանի Հայոց վիճակէն լաւագոյն չէ։ Բանզի մեր մէջ ևս մանաւանդ 'ի Կ. Պոլիս, ոմանք բողոքական ըլլալ կուզեն, ոմանք կաթոլիկ և ոմանք ուրիշ կրօնափոխութեան հետևիլ կուզեն, ինչպէս լրագրոյս նախընթաց թուոյն մէջ ցաւօք սրտի հրատարակած եմք։ Տէր ինքն այց արասցէ ընդհանուր Հայոց ազգիս։

Ի տեղեկութիւն Հնդկաստանի մեր ընթերցողաց, արժան կը համարիմք հանդուցեալ Նալբանդեանց պարոն Միքայէլի վրայօք գրուած յետագայ յօդուածը հրատարակել Ազատ-ոյ մէջտեղ։ Այս յօդուածը Մանր-մեր Էֆեմեր լրագրէն կը քաղեմք, որ ինքն ալ Վաճառական լրագրէն առած է, Կ. Պոլսոյ հայերէնի դարձնելով զայն։

Հանգուցեալ Նալբանդեանցի վրայ երկու խօսք։

Մենք իր ժամանակին յայտնեցինք Մ. Նալբանդեանցի մահի սխուր լուրը և նորա մարմնի Սրբնախիջևան բերելը և թաղելը։

Հիմա Մեղու Հայաստանիին մէջ տպուած Նախիջևանի նամակներէն մէկ քանի մանրամասն տեղեկութիւններ մեր ընթերցողաց կը հաղորդեմք։

"Միքայէլ Նալբանդեանց ծնաւ Սրբնախիջևան 1830 Հոկ. 27ին։ Նորա ունեցած ուսումնասիրական եռանդը 'ի մանկութենէ յայտնի էր։ Նա մինչև 1846 թիւը տէր Գաբրիէլ Պատկանեանի քով աշակերտեցաւ և եկեղեցւոյ մէջ ալ դպրութիւն կընէր։ 1847ին Նախիջևանի և Պեսարաբիայի Մատթէոս արքեպիսկոպոսը եկաւ զանի իրեն քարտուղար կարգեց, ուր վեց տարի այս պաշտօնը վարեց։

1853ին դնաց Մոսկուա և Բէթերսպուրկ համալսարանին մէջ քննութիւն տալէն վերջը Մոսկուայի Լազարեանց ուսումնարանին մէջ Հայոց լեզուի վարժապետ կարգուեցաւ։ Բիչ ժամանակէն եաքը իր պաշտօնը թողելով Մոսկուայի համալսարանին մէջ բժշկական դասի պարապեցաւ։

1858ին Մ. Նալբանդեանցը, Ս. Նազարեանցի հրատարակած "Հիւսիսափայլ" լրագրին դլխաւոր աշխատակիցը եղաւ։

1857 և 1858ին երկու անդամ Մ. Նալբանդեանցը դնաց Պոլիս, Փարիս, Վիէննա և ուրիշ տեղեր պտըտելու և ամէն տեղի հայերու հետ ծանօթացաւ։

1860 Բէթերսպուրկի համալսարանին մէջ քննութիւն տալէն յետոյ արևելեան լեզուաց դասատու կոչումն ստացաւ։

Բայց Պ. Մ. Նալբանդեանցի անմոռանալի և արդիւնաւոր գործը Հնդկաստանի մէջ Սրբնախիջևանի համար կտակ եղած փողերի բերելն էր։

Սրբնախիջևանի հիմնարկութենէն վերջը Հնդկաստանի հարուստ հայերը Նախիջևան քաղաքի համար փողեր կտակ ըրեր էին։ 70 տարիէ հետէ այն փողերը հոն կը ժողվուէին, բայց Նախիջևանի բնակիչ հայերէն ոչ ոք կը վստահանար երթալ այն փողերը բերել. կորսուած կը համարուէր։

Մ. Նալբանդեանցը յանձն առաւ այն փողերը բերելը։ Նախիջևանի Հայ հասարակութեան կողմէն Երեսփոխան ընտրուեցաւ և դնաց Կալկաթա։ Հոն մեծ դժուարութեանց յաղթելով կտակ եղած փողերը ձեռք ձգեց և 1863ին բերաւ Նախիջևան։

Բայց այն ժամանակէն սկսելով նորա օրերը անմխիթար անցան և աս տարի Մարտի 31ին 36 տարեկան հասակին վախճանեցաւ։

Սրբոյն Յունուարի 14 թուոյն մէջ հետևեալ՝ ազգային սոսկալի լուրը կը կարդամք.

"Երուսաղէմէն գրուած նամակներ կը ծանուցանեն թէ ամենապատիւ Տ. Եսայի Ս. Պատրիարքը թունաւորելու փորձ մ'եղեր է, և այս եղեռնական փորձը նախ գերապատիւ Սահակ եպիսկոպոսին վերայ գործադրուեր է։ Բայց դաւադրաց մէկը զղջալով՝ իր յանցանքը Ս. Պատրիարքին խոստովաներ է. նա ալ անմիջապէս դարմաններ ընելով Սահակ եպիսկոպոսը մահուանէ ազատուեր է։ Այս գործը՝ Ս. Պատրիարքին հրամանաւ կազմուած Խառն ժողովի մը քննութեանը յանձնուեր է, որ տակաւին կը շարունակուի. բայց արդէն հասկցուեր է որ այս նոզկալի ոճրին թելադրիչը Յարութիւն անուն վարդապետ մ'է եղեր"։

ՏՈՄԱՐԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ

Իր մանուկ հասակեն 'ի վեր այս գեղեցիկ արուեստին սիրահար ուսումնասէր Գ. Արմենակ Գ. Կոստանդեան երիտասարդ գրագրին գրեթէ 130 երեսէ բաղկացեալ բառածալ դիրքով յօրինած պատուական աշխատասիրութիւնն է։

Այս ամենակարեւոր արուեստին ուսումը մեր ազգին մէջ դիւրացնելու յատուկ նպատակաւ, ճեղինակը յընթացս իւր այս գործոյն իւրաքանչիւր գիտելիքներու վրայ աշխարհաբառ դիւրիմաց ոճով տեսութիւններ առանդեալ զատ, մասնաւոր ուշադրութիւն մատուցած է նաեւ անոնց գործնական մասերը արդի վաճառականութեան պարագայից համաձայն կարգադրելու. որով այս գործը ընտիր առաջնորդ մի կրնայ համարուիլ ամէն անոնց որոնք վաճառականութեան անհրաժեշտ կցորդ այս օգտակար արուեստին փափագող են։

Կը ծախսուի Իզմիր Գ. Հ. Շանվէրիլեանի գրատունը գին 5 Ֆրանք։ 2

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ, 18 ՅՈՒՆՈՒԱՐ

Վ. Եհափայլ տէր Գէորգ նորընտիր Ս. Կաթուղիկոսը՝ ընկերութեամբ ազգային հրաւիրակներու, ամսոյս 16ին հասաւ 'ի մայրաքաղաքս Պրուսայէն գալով։ Իսուսայ վսեմափայլ դեսպան Իսնաթիէֆ զօրապետը բարեհաճեր էր Կէմլէիք յուղարկել իւր հրամանայ ներքև եղած պատերազմական շոգենաւը՝ որուն մէջն էին դեսպանատան երկրորդ թարգմանը և ազգային եկեղեցական ու աշխարհական հրաւիրակները. ուստի 'Նորին Վեհափայլ Սրբազնութիւնը յիշեալ շոգենաւով Պոսֆորի Գասպաթաշ նաւամատոյցը հասնելով, անկէց փառաւոր ուղեկցութեամբ Բէրայի սուրբ Երրորդութիւն եկեղեցին դնայ,

Կը լսեմք թէ վսեմափայլ Իսնաթիէֆ զօրապետը փութայեր է, պաշտօնական համազգեստ շքեղ հագուստով, այցելութեան երթալու մեր Վեհափայլ Կաթուղիկոսին, և յանձներ է անոր՝ օգոստափառ Ազէքսանդր կայսրէն մարդասիրաբար շնորհուած՝ սրբոյն Անտրէի կարգին առաջին աստիճանի շքանշանը հանդերձ կայսերական ինքնագիր նամակաւ։

—Կայսերական կառավարութիւնը հաճեցաւ, ըստ խնդրոյ ամենապատիւ սրբազան Պատրիարքին, Մէճիտիէ կարգին չորրորդ աստիճանի շքանշանը շնորհելու 'Նէվրուզեան մեծարգոյ Աբեդիկ էֆէնտիին. որ ազգային գործոց մէջ օգտակար ծառայութիւններ կրմատուցանէ միշտ,

—Ս. Յարութեան տաճարին դմբէթին շինութիւնը համար Գաղղիոյ և Իուսիոյ մէջ եղած պայմանագրութիւնը մօտերս հաղորդուեցաւ Բարձր. Դրան՝ յիշեալ երկու տէրութեանց դեսպանատանց միջոցաւ։ Նէ որովհետև շինութեան նիւթերը արդէն պատրաստ են, հարկաւոր եղած հրամանները տրուեցան գործը սկսելու՝ որ մինչև դալ տարի պիտի լմննայ։

—Վենետիկի Մխիթարեան ուխտին անդամ վերապատուելի Հ. Արսէն Կոմիտաս Բագրատունի վարդապետը անցեալ ամսոյ 12ին առ Աստուած փոխեցաւ 'ի հասակի 77 ամաց։ Ինչպէս յայտնի է, հանգուցեալը իւր բազմաթիւ աշխատասիրութիւններով մեծապէս զարդարեցուց Հայոց դրականութիւնը։

—Վ. օլոյի (Թէսալոնիկէ) Յունաց եպիսկոպոսին Մէճիտիէ կարգին շքանշանը շնորհուեցաւ. և նոյն քաղաքին Յոյն երևելիներէն քիր Զորոյին քափըճիպաշիութեան աստիճան տրուեցաւ,

ՋԱՆԱՋԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Զմիւռնիա, 21 Յունուար։

Անցեալ շաբթու Մահմէտական բեռնակրի և խոտայի երիտասարդի մը մէջ պատահած կռուոյն պատճառաւ կանոնաւոր զօրաց փոքրիկ խումբ մը կանչուելով բեռնակրին կողմանէ, խաղայի երիտասարդը՝ ինչպէս նաև դաղղիացի հպատակ մի որ դիպուածով այն տեղ կը գտնուէր, անարժան բռնութեանց ենթակայ եղան։ Բայց վսեմափայլ Սիւրէյա վեզիր, իւր կենցաղագէտ խոհեմ ընթացքովը, Իտալիոյ և Գաղղիոյ հիւպատոսաց դանդատանացը արժանաւորապէս ուշադրութիւն մատուցանելով՝ յանցաւոր զինուորները անմիջապէս պատժել տուաւ. հետևաբար այս ցաւալի դէպքը ուրիշ հետևութիւն մի չունեցաւ։

—Նաբոլէոն կայսեր հրամանագրով՝ Պաղեստինի դաղղիոյ հիւպատոսարանին թարգման և դիւանադպիր մօսիւ Ալֆրէտ Բէրրէթիէն մինոյն պաշտօնին Իզմիր պիտի դայ՝ հանդուցեալ մօսիւ Կէրէնին տեղը։

—Իտալիոյ պատերազմական շոգեշարժ դորվէթը Բրինչիբէսա Պլոթիլա կոչուած՝ հինգշաբթի օրը հասաւ մեր նաւահանդիստը Կիրիտէն դալով։

—Տեղական կառավարութեան կողմանէ պատուէր տրուեցաւ մնավանառներուն որ կովու միսին օքան՝ որոշեալ գինէն այսինքն 4 1/2 ղուրուշէն աւելի չծախեն. և հիւանդ կով և դոմէշ չմորթեն։

—Կ. Պոլսոյ Հայ լրագիրները կը ծանուցանեն թէ Սմբատեան Ամարաս վարդապետը, որ երբեմն Խարբերդի առաջնորդ էր, հռոմէական կրօնը ընդուներ է։ Այս վարդապետին բարքը և 'ի վաղուց անտի ունեցած վարքը շատերը կը սպասարակեն։

—Փունջ պատուական լրագրին դրածին նայելով՝ Անդղիոյ կառավարութիւնը Կ. Պոլսոյ իւր դեսպանին միջոցաւ առաջարկած է մեր սրբազան Պատրիարքին, որ իբրև կրօնակից Հապէշստանի թագաւորին՝ բարեխոսութիւն ընէ նորին Վեհափառութեանը վասն տղաստութեան անդղիացի բանտարկելոց յիշեալ երկրին մէջ։

ԱՒԵՏԻՐԱԿԱՆ

Բամպակը դիւրավաճառ է միշտ. անցեալ և այս շաբթուան մէջ ընդամենը 3000 հակի չափ ծախուեցաւ 660էն մինչև 695 ղուրուշի կենդինարը. իսկ Ամերիկայի հնձոյն բամպակը 700–740ի ծախուեցաւ։

Իզմիրը իֆլաս իթմիշ օլան թէրզի Հօրէի Սավօրուլօնուն քեֆֆէի ալաճաքլըլերի, իշպու թարիխանէն իթթիպարէն Իրմի պիր կիւն շարֆընտայ մանթլուպլերի օէնէտաթը իլէ նեռանէն իպարէթ օլաուղընը փիպէյին պիրեր գթայ խիլասա բուսուլալերինի ֆիֆլիսի մերքումը մէսալիհի իֆլասխէսինէ սինտիք թային օլուռնան՝ խալքալը քաբու նամ Ֆիերխանէաէ սաքին Ռիբիթօն վէ Ֆօնթանա քօնբանեասընա իպրաղ իթմէլիսիրլեր։ Նիրմի պիր կիւն մուտտէթ թէնքիլինաէն սօրայ՝ քանունը թիհարէթին իքի եիւզիւնճի մատուհսի իքթիզասնաճա պէյան վէ իտտաա օլնան մաթլուպաթը թէվքիֆինէ իպթիսար օլունաճաք ոբը։

Իզմիր, 20 Յունուար 1867,

ԺԻՒԺ ՔՕՄԻՆԻԷՐ, Ֆաբրիկ էֆէնտի։

ՐԱՆԱՑՈՒԹԻՒՆ,

ԻԶՄԻՐԷՆ ԴԱՍԱՊԱ ԵՐԹԱԼՈՒ ԵՐԵԱԹՈՒԴՐՈՅ

ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ՁՄԵՐԱՆ

ՍԿՍԵԱԼ ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 1ԷՆ Ն. Թ. 1866

ՊՈՒՌՆՈՎԱՑԻ ՃԻՒՂ

ՀԱՍԱՐԱԿ ՕՐԵՐԸ

Իզմիրէն պիտի մեկնի Պուռնովա երթալու

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ քսան եւբեսպացւոց՝ ժամը 6,45 բոպէին, 8ին, 9ին և 12ին։

ԵՐԵԿՈՅԻՆ՝ 3 1/2ին, 4,45 բ. 5,45 բոպէին։

Ամեն շաբաթ երեկոյին արտաքոյ կարգի շոգեկառք պիտի մեկնի Իզմիրէն ժամը 6,45 բոպէին։

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ

ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ ժամը 8 1/2, 10,15, և 12ին։

ԵՐԵԿՈՅԻՆ 2 1/2ին, 3 1/2ին, 5 1/4ին։

Իզմիրէն մեկնած շոգեկառքը պիտի վերադառնան միշտ՝ քաղաքս մեկնելէն կէս ժամ ետքը, բաց 'ի հասարակ օրերը կէսօրէն մեկնած շոգեկառքեն, որ պիտի վերադառնայ ժամը 2 1/4ին կէսօրէն ետեւ։

Երեսը— և վերադառնալու փոխադրել

Պիտի տրուին ամեն օր. Իզմիրէն ամեն շոգեկառքով։ Պուռնովայէն հասարակ օրերը կէսօրէն ետեւ. եւ կիրակի օրերը՝ բոլոր օրը։

ՏՈՄՍԱԿՆԱՑ ԳԻՆԵՐՆ ԵՆ

Առաջին կարգ՝ 8 ղ. 2րդ կարգ՝ 6 ղ. 3րդ կարգ՝ 5։

ԴԱՍԱՊԱՅԻ ԳԻՆ

Իզմիրէն պիտի՝ մեկնի Մէճիտիէ, Մանիսա, Դասապա եւայլն, երթալու համար։

Հասա. օրերը առաւօտուն ժամը 7 1/2 երեկոյին 2ին։

Կիրակի օրերը » » 8ին » 2ին։

Երեսը փարոանէ վար փղոյը յոր պիտի վերադարձին. իսկ 3էն դինը 10 փարոան փղոյը կէս գին պիտի վճարեն։

ԵՐԹԱԼՈՒ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՒ ՏՈՄՍԱԿՆԵՐ ԿԸՏՐՈՒԻՆ

1. ԱՄԵՆ ՕՐ 'ի մէջ Իզմիրի եւ Բօրտէլիօյի, ամեն կարգի։ Իսկ Իզմիրէն, Մէնիմէնէն, Մանիսայէն եւ Դասապայէն առաջին եւ երկրորդ կարգի տոմսակներ՝ ամեն կայարանաց համար։ Շաբաթ եւ կիրակի օրերը՝ 10 մրոն եւ աւելի հեռաւորութիւն ունեցող կայարաններու համար տրուած տոմսակները՝ մինչեւ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԵՐԵԿՈՅԻՆ կընդունուին վերադառնալու համար։

2. ԱՄԵՆ ՇԱԲԱԹ ՕՐ ԿԷՍՕՐԷՆ ԵՏԵՒ, ինչպէս նաեւ ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ, երրորդ կարգի տոմսակներ եւս կընտրուին ամեն կայարաններէն ուրիշ մը եւ է կայարանի մը համար, միեւնոյն նախընթաց պայմաններով. բայց միայն մինչեւ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ԱՌԱՒՕՏՈՒՆ ընդունելի են վերադառնալու համար։

3. Զբօսանաց ընկերութիւններ, 'ի մէջ Իզմիրի, Մէնիմէնի, Մանիսայի եւ Դասապայի, որոնք 20 հոգիէն պակաս չեն առաջին կարգի համար եւ 30 հոգիէն պակաս չեն երկրորդ կարգի համար, կրնան երթալու եւ վերադառնալու տոմսակներ ստանալ ՊԱՐԶ ՏՈՄՍԱԿԱՑ ԳԻՆԵՐՈՎ. բայց պէտք է որ 2 օր յառաջ ծանուցանեն Վարչութեան գրատուններուն։

4. Դպրատանց աշակերտներուն եւ վարժապետաց, երբոր բազմութեամբ են, ժամն գիներով տոմսակներ կընտրուին ամեն կայարանաց համար։

☞ Ամեն ամսոյ առաջի օրեն սկսեալ առաջին կարգի բաժանորդագրութեան (ապօնիրման) տոմսակներ կընտրուին 'ի մէջ Իզմիրի եւ Պուռնովայի, ինչպէս նաեւ 'ի մէջ Իզմիրի եւ Բօրտէլիօյի։

Ծանօթութիւն։ Երբեւեկութեան տոմսակաց գիները փոխուած են, սկսեալ Յունուար 1էն Ն. Թ.

ԿԱՅԱՐԱՆԱՑ ԺԱՄԱՑՈՒՑՆԵՐԸ ԿԱՐԳԱԴՐԵԱԼ ԵՆ ԻԶՄԻՐԻ ԺԱՄՈՒՑ ՀԱՄԵՄԱՏ

Իզմիր, 14–26 Դեկտեմբեր 1866։ ՀՐԱՄԱՆԱՒ. Վարչութեան գրատեղեակ։

ՀԻՒԱՆԴԻՆ ԲԱՐԵԳԱՄԸ

ԴԵՂԱՀԱՏԱԿ ՀՈԼԼՕՅԻԻ ԶԱՂԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՔ

Մարդոյս ջղային դրութեան («էրիէմ») շատ յոգնած ըլլալը սոսկալի ախտ մըն է և ջիղերուն ամենափոքրիկ շարժումը կամ դրդռութիւնը վնասալի է յոյժ. վասն զի մեր դանելու է անոր դեղը։ — Միակ դեղը այս է. քիչ խմէ գինի, դարեջուր, և ոգեւոր ըմպելիք. և աւելի աղեկ կըլլայ որ բոլորովին հեռանաս ասոնցմէ, և ամենեին չխմես. նմանապէս խահվէ մի խմեր, և անոր տեղ թեթեւ թեյով (չայ) դոհ եղիր։ Կարելի եղածին չափ մաքուր օդ ծծէ, ամեն գիշեր իմ դեղահատերէս երեք կամ չորս հատ կըլլէ, շատ միս կեր և հանեանքէ («սալաթ») հեռի կեցիր։ Եթէ այս օգտակար կանոնները ճշդութեամբ 'ի գործ դնելու ըլլաս, միտքդ շատով պիտի հանգստանայ, մարմնդ առողջ պիտի ըլլայ և պիտի մոռնաս թէ ջղայ շարժումն ունեցար։

ԱՆԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ ԵՐԻԿԱՄԱՆՑ

Այս գործարանաց վերաբերեալ ամեն հիւանդութեանց մէջ՝ թէ կղզիանքը չափէն աւելի ջրալից կըլլան կամ բաւական չեն ըլլար, թէ քարը կամ աւազը երիկամանց կը հանին կամ թէ անոնց մէջ ցաւեր կը զդանան մեզքին համապատասխանած մասը։ Այս ամեն հիւանդութեանց ժամանակը պէտք է Հոլլօուէի դեղահատերը առնուլ տպեալ հրահանգաց համեմատ և անոր սպեղանիովը շրփել երիկամանց վարի կողմը անկողին մտնելու ժամանակը։ Այս դարմանը անմիջական օգնութիւն մի պիտի մատուցանէ, այնինչ ուրիշ դեղերը զուր տեղը գործածուած պիտի ըլլան։

ՍՏԱՄՈՔՍԻ ԱՒԻՐՈՒԼԸ

Ո՛ր և է դեղ մի չէրնար ստամոքսի զօրութիւնը նորոգել և աղէկցնել դայն շատով՝ ինչպէս այս դեղահատերը. որոնք անբարեխառնութենէն կամ վատթար կերակուրէ պատճառուած բոլոր թերութիւնը կը վանեն և կը հանեն 'ի լերդն («դարտ ֆէյեր»), ոյրուն գործողութիւնը կը կարգադրեն. ջիղերու սաստիկ ֆդտման («ֆրաղ») դեպքերու մէջ սքանչելի ներգործութիւն մի ունի և լերդի ու ստամոքսի աւեն անկարգութիւնները միշտ կը լրչկէ։

ԲՈՐԲՈՔՈՒՄԸ ԹՈՔԱՌԱՋԻՑ («դրոնէտ») ՀԱՋ ԵՒ ՀԱՐՐՈՒՂԻ

Շնչաւութեան վերաբերեալ գործարանաց հիւանդութիւնը ամեն ախտին աւելի յաճախ կը պատահի և երբեմն աւելի վտանգաւոր է։ Ասոնց գործողութեանց անկարգ ընթացքին աւաղին նշանները կրնան միշտ կարգադրուիլ Հոլլօուէի հաչակաւոր դեղահատից միջոցաւ։ Ասոնք շատով կը դարմանեն արեան որ և է աւաժամանակեայ անշարժութիւնը, կը թեթեւցնեն խցուած շնչերակները, կը բարեխառնեն շնչաւութեան սաստիկ արագութիւնը և կարողութիւն կուտան շնչափողին ու թոքերուն դիւրութեամբ ու կանոնաւորապէս գործելու։ Այս դեղահատերը՝ իրենց մաքրողական զօրութեամբը կը սրբեն արիւնը ամեն աղտեղութիւններէ, և այս եղանակաւ՝ կը զօրացնեն զդրութիւնը («էրիէմ») ընդդէմ ծիւրական ախտի, ընչաքդելութեան, և ուրիշ թոքային տկարութեանց։

ՏԿԱՐԱՑԵԱԼ ՄԱՐԴԿԱՑԻՆ ԲԱՂԿԱՑՈՒԹԻՒՆՔ

Տկարութեան, թուլութեան և ջղացաւութեան դեպքերու մէջ, որոնք որ և է բնական կամ գերբնական չափազանցութենէ յառաջ եկած են, այս դեղահատից այլայլիչ և նորոգիչ ներգործութիւնը մեծապէս օգտակար է. քանզի մարսողութիւնը կը վերահաստատէ, մարմնոյն ամեն հիւթոց թափումը կը կանգնաւորէ, ջղային դրութիւնը կը զօրացնէ, հիւանդին միտքը կը յարդարէ և վերջապէս աւագութիւնը ձեռք կը բերէ։

Հոլլօուէի դեղահատերը ամենէն օգտակար դեղերն են հետեւեալ հիւանդութեանց համար։

Ընչարգելութիւն,	Յոգացաւութիւն,	Թոքացաւութիւն,
Մաւնայնի ախտ,	Տհաճութիւն,	Ցաւք որովայնի,
Խիթ («ոռնը»),	Ջրդողութիւն,	Մէղարդելութիւն,
Հարբուղս,	Անմարսողութիւնք,	Բորբոքումն,
Ծիւրական ախտ,	Դալուկն,	Ախտք ընդերաց,
Թանչ («ֆլանդրէ»),	Բարեխիւն որտի,	Անկանոնութիւնք կանոյլ պարանոցի,
Վերնոտութիւն,	Քար կամ խիճ մեզանցց,	
Լերդի հիւանդութիւնք	Գլխացաւութիւն,	Թիւնք,
Փոդացաւ,	Ապրոդնական ախտք,	Խցողութիւնք։

Այս դեղահատերը, որ կը շինուին Հոլլօուէ բժշկին անձնական վերատեսչութեամբը, կը վաճառին իւր գործարանը 'ի Լոնտոն, Սթրանտ կոչուած թաղը թիւ 244, 'ի դին 1 և 1 1/2 շիլինի, 2 3/4 և 4 1/2 շիլինի տուփը, ըստ մեծութեան։

Գիտելի արժան է որ տպեալ հրահանգներ կան ամեն լեզուով, որոնցմէ մէկ հատ կը դտնուի իւրաքանչիւր տուփին մէջ 'ի տեղեկութիւն հիւանդաց, ամեն պարագայից մէջ։ 2

Խմբագիր—տէր լրագրոյս,

Դ.-ԼՈՒ Գ. ՊԱԼԷՏԱՂԼԻԱՆ։

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ